

Felsőöri Pyrker János László, a magyar szívű érsek – német ajkú költő

Pyrker nevére Ausztriában is, Magyarországon is több ízben felfigyeltem. A mai átlagolvasó csak Mikszáth *Különös házasság* című regénye hőseként ismeri, ezért fontos és méltányos szilárd jellemét és a közösségért végzett buzgó ténykedését bemutatni.

Ruzsánszki báró birtokán, a Fejér megyei Nagylángon (ma Soponya) született 240 évvel ezelőtt, 1772. november 2-én. Édesapja a Zichyek főintézőjeként működött, édesanyja a tiroli Branzollból (Ötschtal) származott. A német ajkú család két nyelven felnövő hét gyermeke közül János volt a legidősebb. A székesfehérvári gimnáziumban nagy hatással volt rá két pályarendi tanár: a fiatal költő, Ányos Pál, valamint a magyar ódaköltészet első mestere, Virág Benedek. Ők ismerték föl tehetségét, alakították egyéniségét. Magyar, latin és német nyelven tanult. 1787-ben Pécsre került, ahol bölcséletet és jogot végzett, majd Budán, a Helytartótanácsban dolgozott. Innen Palermóba igyekezett, megtanult olaszul, majd Ausztriába ment. 1792-ben Lilienfelden belépett a ciszterci rendbe, ahol tudását igen értékelték. Szerzetesi neve László lett. A hittudományt Sankt Pöltenben végezte, s 1796 őszén szentelték pappá. A lilienfeldi apátság gazdasági vezetője, majd a Lilienfeldtől 12 km-re levő Türitzben plébános. 1811-ben visszakerült Lilienfeldre. Keze alatt a kolostor – hatalmas tűzvész után – soha addig nem látott virágzásnak indult. Perjellé, majd 1812-ben apátta választották, s ezáltal Borsmonostor (ma: Klostermarienberg) superiorja, 1818-ban szepesi püspök, majd 1820-ban velencei pátriárka, 1821-ben dalmát primás és titkos tanácsos. 1827-ben XII. Leó pápa az egri pátriárka érsek címet adományozta neki. Heves és Külső Szolnok vármegye örökös főispánja lett.

Egerbe kerülvén szívén viselte híveinek testi és lelki jóllétét. A városban is serény munkához látott: parkosított, megkezdte a vár rendbetételét, a régi székesegyház egyik gótikus pillérére felállította Szent István szobrát, s a Setét kapuban elhelyeztette Dobó István síremlékét. Városszépítő bizottságot szervezett, mely fontos szerepet játszott a mai Eger képének kialakításában. Lelkiismeretes és buzgó papként Kálváriát állított fel a várbán. Megteremtette a gyógyfürdő alapjait; engedélyezte a zsidók letelepedését. Létrehozta a Kaszinó Társaságot, mely a város közösségi és pénzügyi fejlődését serkentette a szabadságharc utáni években is. Eger és Szarvaskő között kősziklák alatt is átvezető utat építtetett, s Szarvaskőn templomot emeltetett. Az oktatást rendkívül fontosnak tartotta, megalapította a vasárnapi iskolát, támogatta az elemi iskolai népoktatást. Rajziskolát létesített az inasok szakmai képzésére. 1828-ban megalapította az első magyar nyelvű tanítóképzőt. Kezdetől fogva foglalkoztatta az új bazilika építtetése. Már Eszterházy Károly érsek is forgatott hasonló gondolatokat a fejében, de a megvalósítás Pyrkerre várt. A velencei San Marco székesegyházra valamennyire hasonlító templom volt az álma. A tervezést a kor neves építészére, Hild Józsefre, a díszítést a velencei Marco Casagrande szobrászművészre bízta. A négy év alatt felépült klasszicista stílusú székesegyház fő- és összes mellékoltárának elkészítését saját magánvagyonából fizette ki. Az érseki palotát is bővítette, felépíttette a déli szárnyat, itt szándékozott kiállítani hatalmas képgyűjteményét. Az 1832-36-os országgyűlés utolsó ülésnapján az akkor létrehozandó Magyar Nemzeti Múzeum javára felajánlotta a Velencében gyűjtött, közel kétszáz XVI–XVII. századi itáliai festményét, köztük Gentile Bellininek Cornaro Katalint ábrázoló portréját és Giorgione férfiképmását. Később az adományt kiegészítette még mintegy ötven képpel. Ezt a nemes gesztust az 1836. évi XXXVIII. törvénycikk 2. §-a így örökíti meg: „Felső Ööri Pyrker János László Patriarcha és Egri Érsek azon nemes tette, minél fogva ritka jelességű becses képgyűjteményét a Nemzeti Múzeum gyarapításául a hazának felajánlta”. (A gyűjtemény ma a Szépművészeti Múzeum tulajdona.)

Egri érsekként 1830 körül
(Friedrich Lieder tuszrajza)

Tehetséges muzsikusként vonósnégyest alapított, melyhez kiváló hangszereket hozott magával Velencéből. (Ezek egyike a 1697-ben készült felülmúlhatatlanul szép hangú Cecília nevű Stradivari-hegedű, mely 2008-ban Budapesten került elő.) Templomi kórust és zenekart szervezett, és a zenészek képzéséről is gondoskodott. A művelt, sokoldalú, irodalmárként is jelentős Pyrkert főpapként időnként latinul szólalt meg, közvetlen környezetével viszont magyarul levelezett és beszélt. Németül írta lírai és epikus költeményeit, történelmi tárgyú színdarabjait (Die Corvinen; Zrinyis Tod, stb.), egyházi műveit, imáit és dalait. A Perlen der heiligen Vorzeit című művét, amely bibliai történeteket elbeszélő költeményfüzér, Kazinczy fordította magyarra (*A szent hajdan gyöngyei*, 1830). A nemzeti nyelvű irodalom kizárólagosságát követelő Toldy Ferenc türelmetlen hangon támadta meg a mű ürügyén a magyarországi német költészetet. Kölcey az érsekkel való személyes találkozás után így foglalt állást: „*Pyrkert látám, a magyar praelatust, és német költőt... Ki veheti igazsággal rossz néven, ha valaki azon nyelven ír, melyet leginkább sajátává tett?*”

1844-ben Vörösmarty javaslatára Pyrkert a Magyar Tudományos Akadémia tiszteleti tagjává választották. 1847-ben az Osztrák Tudományos Akadémia egyik alapító tagja, a bécsi Képzőművészeti Akadémia tagja, majd a würzburgi teológia és a jénai egyetem bölcsészkarának díszdoktora lett. Kép-mását többek közt Barabás Miklós örökölte meg.

Az önrézetes, érzékeny, társadalmi helyzetével, de saját értékeivel is tisztában lévő főpap éppoly otthonosan mozgott a művészetek világában, mint a főúri társaságban, sőt még a gazdasághoz is értett. Annak ellenére, hogy minden krajcár helyét megnézte – mint Tárkányi Béla jellemezte takarékoságát – bőkezűen adakozott személyes vagyonából. A hívei körében igen népszerű érsek állandóan támogatta a szegényeket, s a kolera dühöngése idején istápolta a betegeket. Asztalánál rendszeresen 15–20 szegény sorsú diák kapott ingyen ételmezést. A nevelőintézetre 40 ezer forintot költött. Nagy értékű házát katonatiszti lakul ajándékozta Eger városának, s a fenntartásáról is gondoskodott. Hadirokkantak számára szanatóriumot létesített Karlsbadban és Gasteinben. Támogatta többek közt Grillparzert, aki az *Abschied aus Gastein* című versével köszönte meg, hogy nehéz időkben mellé állt. Schubertet is segítette, aki hálából neki ajánlotta az op. 4-es dalfüzetét, s több versére dalt komponált (*Das Heimweh; Die Allmacht*).

Bécsben halt meg 1847. december 2-án. Nem érte meg a szabadságharcot. Kívánságának megfelelően testét a lilienfeldi temetőben helyezték örök nyugalomra, míg szívét egy leforrasztott urnába zárva az egri katedrális altemplomában, a kripta központi részén temették el, mert mint mondotta: „Egerét dobogott, legyen az egrieké”.

Radics Éva

Százhetvenöt éve született és száz éve halt meg Imets Fülöp Jákó

Ne mondja senki, hogy a csiki székelyek nem szeretik, netán lenézik a moldvai csángómagyarokat! Lehet, hogy akad ilyen is, hiszen nincsen rózsza tövis nélkül, de a csikiak többsége nem így érez. Gondoljunk mindjárt *Domokos Pál Péterre*, a „csángók vándorapostolára”, vagy *Mirk László* tanár úrra, aki kötetbe gyűjtötte a magyar irodalom csángókról szóló verseit.¹ Aztán gondoljunk *dr. Csedő Csabára*, Csíkszereda korábbi polgármesterére és a moldvai Rekecsin egykori kórorvosára, vagy *Borbáth Erzsébetre*, a Csíkszeredában tanuló csángó diákok „tiszteletbeli édesanyjára”. Ám vannak a csángók iránt elkötelezett csikiak között olyanok is, akik az elmúlt századokban éltek, s talán kevésbé ismert, hogy Csíksországból rengett a bölcsőjük. Itt van mindjárt a Taplocán² született *Gegő Elek* történész, valamint *Imets Fülöp Jákó*, aki 175 éve született Csiktusnádon és ott is halt meg, éppen 100 esztendeje. Mint tanártársai írták „*a csiki székelységnek évtizedeken át volt szellemi vezére*”, s ezt jól össze tudta egyeztetni a moldvai csángók sorsának kutatásával. 1868-ban több társával bejárta Moldva magyarok által lakott vidékeit, s elmélyülten foglalkozott a sorsüldözött csángókkal. Megérdemli, hogy kettős évfordulója alkalmából fejet hajtsunk e kiváló férfiú emléke előtt.

¹ Az ember ott a legfajóbb magyar. Versek a csángómagyarokról. Válogatta *Mirk László*. Hargita Kiadóhivatal. Csíkszereda, 2001.

² Ma Csíkszereda északi városrésze.